

Trei cărți valoroase de slujbă religioasă

Vasile SECRIERU, preot

Motto: *Cărțile sunt ca niște făclii aprinse care luminează Creștin*
Ele vor rămîne ca o călăuză de mîntuire pentru toate veacurile

Sf. Ioan Hozevitul

În colecția Bibliotecii Științifice a Universității de Stat *Alecu Russo* (BȘU) din municipiul Bălți au intrat recent trei cărți de mare valoare: *Evangelhia* de la 1761, *Cazania* de la 1790 și *Trebnik* (1908), lucrări ce constituie o parte din patrimoniul cultural al neamului românesc.

Evangelhia de la 1761 cuprinde cele 4 *Evangelii după Ioan, Matei, Luca și Marcu*; *Evangelhiile de pe fiecare lună*; *Evangelhiile de obște*. A fost tipărită la Iași, oraș care, în a II jumătate a secolului al XVIII-lea, devenise, alături de București și Rîmnic, un alt important centru tipografic din spațiul românesc, în anul 1761, în timpul domnitorului Grigorie Callimachi (1761 - 1764) și (1767 - 1769), cu binecuvîntarea mitropolitului Moldovei Gavriil Callimachi (1760 - 1786). *Evangelhia* a fost tipărită la Tipografia lui Grigorie, se pare că este vorba de Grigorie Stan Brașoveanu, care a lucrat ca tipograf și sub mitropolitul Iacob Putneanu. La apariția *Evangeliei* au contribuit nemijlocit iereul (preotul) Mihail Strelbițchi (sau Strilbițchi) și monahul Teofan. Lucrarea este scrisă cu grafie slavonă în limba română, într-un limbaj accesibil, fiind destinată oficerii cultului religios. S-a păstrat într-o stare bună, astfel că poate fi utilizată și astăzi la diverse slujbe și ierurgii bisericești. Textul *Evangeliei* este amplasat în pagină în două coloane, începutul fiecărui capitol este marcat cu caractere de culoare roșie și, la fel, prima literă cu care se începe pericopa evanghelică, care este încadrată în ornamente.

După retragerea din scaunul metropolitan al Moldovei

a lui Iacob Putneanu, domnitorul Ioan Teodor Callimachi (1758 - 1761) a găsit de cuviință să aducă în locul lui pe fratele său, Gavriil Callimachi, fost mitropolit al Salonicului. Acesta se trăgea dintr-o veche familie de răzeși români, Călmașul, fiind fiul lui Toader Călmașul, stabilit în Câmpulung, unde ridicase o biserică din lemn. Tînărul Gheorghe Călmașul a învățat carte și s-a călugărit la Putna, sub numele de Gavriil. Fratele său, Ioan Teodor, după o ședere îndelungată la Constantinopol, s-a grecizat, și-a schimbat numele în Callimachi și a ajuns mare dragoman al Porții. În această calitate a ajutat pe fratele său, Gavriil, să ajungă arhidiacon al Patriarhiei Ecumenice. După ce a ajuns domnitor al Moldovei, a sfătuit pe Gavriil să accepte scaunul de mitropolit al Moldovei. Pe parcursul întregii sale arhipăstoriri, mitropolitul Gavriil a fost în permanență prezent în viața culturală a țării, arătîndu-se interesat și de soarta școlilor și activitatea tipografică. Dintr-un act domnesc, datat cu 1762, aflăm că era dator „a avea purtare de grijă și necontenită cercetare asupra dascălilor, ca să puie nevoia asupra ucenicilor să învețe și să-i procopsească cum se cade...”, iar pe cei săraci „a-i ocroti, a-i chivornisi de ce le va trebui; pe unii cu leafă, pe alții cu încălțăminte și pe alții cu hrană, ca nu cumva pentru lipsa lor să lase învățătura”. În timpul arhipăstoririi mitropolitului Gavriil, au fost tipărite mai multe cărți pentru oficierea serviciului divin: *Evangelhia* (1761), *Ceaslovul* (1763, 1773, 1777), *Molitvelnicul* sau *Evhologhionul* (1764, 1774, 1785),

Catavasierul (1778). Au apărut, de asemenea, multe cărți de învățătură și pentru luminarea preoților.

Protopopul Mihail Strelbițchi se trăgea dintr-o veche familie poloneză de gravori, rusificată la venirea sa în Moldova, în a II jumătate a secolului al XVIII-lea. Se produce pentru prima dată în calitate de gravor într-o lucrare grecească, tipărită la Iași, în 1756. În 1785, Strelbițchi a înființat o tipografie proprie, înzestrată cu caractere rusești, în care a tipărit în românește mai multe lucrări: un *Calendar pe 112 ani* (1785), cărți pentru învățarea limbii ruse, cărți populare etc.

Cazania de la 1790 s-a păstrat și ea într-o stare bună. A fost dăruită BȘU de către arhimandritul Marchel Mihăiescu de la catedrala Sf. *Împărați Constantin și Elena*. *Cazania* este o culegere de predici bisericești, în care sunt explicate pasaje din Noul Testament la duminici și la marile sărbători. Lucrarea este scrisă în vechea slavonă bisericească. Nu se cunoaște localitatea unde a fost tipărită. Pe coperta cărții putem citi următoarea dedicație: „Цурканову Артамону дарственные Сия Книга Отцом Григоиием Соболевым Анна Цурканова”. *Cazania* conține și însemnări făcute pe cîmpuri, cele mai multe din ele fiind indescifrabile. Denumirea fiecărui capitol este scrisă cu caractere de culoare roșie. În această lucrare întâlnim cuvinte de învățătură la duminici rostite de Ioan Damaschin; Grigorie Bogoslovul, arhiepiscopul Constantinopolului; Chril, arhiepiscopul Alexandriei; Vasile cel Mare, arhiepiscopul Chesareii Capodociei; Anastasie Sinaitul; Teodor Tiron; Nectarie, arhiepiscopul Constantinopolului; Epifanie, arhiepiscopul Ciprului ș.a.

Trebnik a apărut la Tipografia Eparhială din Chișinău, în 1908. Din păcate, din *Trebnik* lipsesc mai multe pagini. Lucrarea este scrisă cu caractere slavone în limba

română. Pe foaia de titlu apare imprimată o șampilă cu mențiunea „Личная библиотека священника М... Вульпе”. Din prefața cărții, putem afla că aceasta a apărut în zilele „Preabinecredinciosului Singurstăpînitorului Marelui Domnului nostru Nicolai Alexandrovici, împăratul a toată Rossia, a Soției Sale, Preabinecredincioasei Doamnei împărătese Alexandra Feodorovna, a maicii lui, Preablagocestivei Doamnei împărătese Măria Feodorovna, și a Clironomului lui, Binecredinciosului Domn Țesarevici, marele Kneaz Alexii Nicolaevici, cu blagoslovenia Preasfîntului îndreptătorului Sinod și a Preosfințitului Vladimir, Episcopul Chișinăului și al Hotinului ...”. Episcopul Vladimir Sinicovschi, cu a cărui binecuvîntare a apărut această carte, a fost conducătorul Bisericii din Basarabia în anii 1904 - 1908. El a pledat pentru întrebuițarea limbii române în Biserică și păstrarea obiceiurilor locale. A fost la început episcop de Vladicaucaz, numit episcop al Chișinăului, apoi arhiepiscop de Don și Novocercask. A trecut în lumea celor drepti în august 1917. Mormîntul său se află într-o mănăstire din Moscova. Tot în timpul păstoririi sale, a apărut, la Chișinău, prestigioasa revistă bisericească românească, *Luminătorul*.

*Trebnik*ul sau *Molitvelnic*, *Molitfelnic*, *Molitvenic*, *Evhologhion* este o carte a ritualului ortodox, în care sunt cuprinse rînduielele și rugăciunile prescrise pentru conferirea sfintelor Taine și a altor funcții bisericești, de sfințire și binecuvîntare.

Aceste lucrări valoroase denotă încă o dată unitatea de neam și limbă a românilor din Basarabia cu cei din alte provincii, precum și intensă circulație a cărților religioase în spațiile românești.

Bibliografie:

1. Olteanu, Virgil. *Din istoria și arta cărții*. *Lexicon*. București: Ed. Enciclopedică, 1992.
2. Păcurariu, Mircea. *Dicționarul teologilor români*. București: Ed. Univers enciclopedic, 1996.
3. Idem. *Istoria ortodoxe Române, vol. II, Ediția a II-a*. București: Ed. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994.